November 2026

En gemensam väg framåt för vattenkraftens moderna miljövillkor

Omställningen till moderna miljövillkor för vattenkraften är viktig. Den är en förutsättning för att utveckla våra vattenmiljöer och samtidigt värna vattenkraftens betydelse för Sveriges energiförsörjning, reglerförmåga och beredskap. Men en omställning av den här omfattningen kräver mer än en nationell plan. Den kräver samordning, samverkan och en gemensam målbild mellan och inom myndigheter, verksamhetsutövare och övriga samhällsaktörer.

Genomförandet av den nationella planen för moderna miljövillkor (NAP) har kantats av utmaningar. En pressad tidsplan, olika förväntningar och otydlighet i genomförandet av NAP har bidragit till osäkerhet och försvårat ett långsiktigt och effektivt genomförande. Samtidigt har betydande resurser lagts på utredningar, kunskapsunderlag och prövningsprocesser.

Det väcker en viktig fråga: *Hur säkerställer vi att de resurser som satsas i så stor utsträckning som möjligt leder till faktiska miljöförbättringar?*

Med begränsade resurser blir prioriteringar ofrånkomliga. Vi behöver kunna se bortom enskilda intressen och meningsskiljaktigheter och i stället utgå från en gemensam målbild. Rätt åtgärd behöver genomföras på rätt plats. Erfarenheterna från genomförda samverkansprocesser och inledda prövningar visar också på behovet av större nationell likvärdighet, tydligare ansvarsfördelning och kvalitetssäkrade beslutsunderlag.

Gullspångsrundan – en gemensam väg framåt

Under Gullspångsrundan samlades vattenkraftsägare, myndigheter, kommuner och organisationer för att diskutera erfarenheter, utmaningar och möjliga vägar framåt i arbetet med vattenkraftens moderna miljövillkor.

Samtalen synliggjorde olika perspektiv och intresseavvägningar, men också gemensamma erfarenheter och en samsyn kring flera av de utmaningar som präglar genomförandet. Diskussionerna, tillsammans med enkätsvar och övriga inspel, har tydliggjort betydelsen av fungerande samverkan, gemensamma utgångspunkter och bättre förutsättningar för att omsätta kunskap och resurser i konkreta resultat.

Med utgångspunkt i dessa erfarenheter har planeringsgruppen för Gullspångsrundan arbetat vidare med att formulera förslag till en gemensam väg framåt. Arbetet har inte haft ambitionen att ersätta NAP eller förändra dess grundläggande uppdrag, utan att identifiera hur förutsättningarna för genomförandet kan utvecklas inom befintliga politiska beslut och rättsliga ramar.

Det handlar bland annat om bättre nationell samordning, kvalitetssäkrade och aktuella kunskapsunderlag, dokumenterad samsyn, tydligare ansvar och en gemensam struktur för att redovisa nyttor och bedöma konsekvenser. Tillsammans kan detta bidra till effektivare, mer förutsägbara och rättssäkra processer.

Nästa steg – en gemensam väg framåt

Planeringsgruppen har sammanställt ett gemensamt PM med förslag som syftar till att stärka förutsättningarna för ett mer samordnat, effektivt och långsiktigt hållbart genomförande av NAP. Förslagen ska presenteras och diskuteras vid ett **seminarium i Stockholm den 16 december**.

Nästa steg är att, utifrån dialogen, samla en bredare uppslutning kring en gemensam överenskommelse som kan överlämnas till regering, riksdag och berörda myndigheter. Ytterst handlar det om att använda den samlade kunskapen, kompetensen och de resurser som finns på ett bättre sätt – för att åstadkomma största möjliga miljönytta samtidigt som vattenkraftens och andra viktiga samhällsintressen värnas.

Vill du vara med och ställa dig bakom en gemensam väg framåt?

– Varmt välkommen att delta och bidra till nästa steg!

/**Planeringsgruppen för Gullspångsrundan**

November 2026

PM: Gemensam väg framåt för NAP

Syfte

Detta PM formulerar en möjlig gemensam plattform för ett effektivt, rättssäkert och långsiktigt genomförande av den nationella planen för moderna miljövillkor för vattenkraften. Utgångspunkten är att förbättrad vattenmiljö och en fortsatt robust, flexibel och fossilfri elförsörjning ska kunna förenas.

1. Gemensam utgångspunkt

Genomförandet av den nationella planen för moderna miljövillkor (NAP) ska ske inom ramen för miljöbalken och Sveriges EU-rättsliga åtaganden. Samverkan och prioriteringar ska bidra till ett effektivt genomförande av miljöåtgärderna, utan att begränsa de krav som följer av lagstiftningen.

Sverige har genom NAP en unik möjlighet att modernisera vattenkraftens miljövillkor under ordnade former. För att lyckas behöver processen leda till konkreta ekologiska förbättringar, samtidigt som vattenkraftens betydelse för elproduktion, reglerförmåga, beredskap och regional utveckling bibehålls. Mycket resurser har investerats i att ta fram och implementera planen. Fokus bör därför ligga på att få den beslutade planen att fungera i praktiken genom konstruktiv samverkan, bättre underlag, tydligare samordning och mer förutsägbara processer.

2. Mål för utvecklingsarbetet

- De miljöåtgärder som genomförs ska ha en tillräckligt god funktion utifrån lokala förutsättningar och en tillräckligt stor uppföljningsbar ekologisk nytta.
- Miljöåtgärder ska utformas utifrån lokala förutsättningar och ta hänsyn till elproduktion, reglerförmåga och andra samhällsvärden.
- Samverkan ska minska osäkerhet, så långt som möjligt leda till samsyn och synliggöra kvarstående oenighet.
- Miljökvalitetsnormer, statusklassningar, bevarandeplaner och andra centrala underlag ska vara kvalitetssäkrade och kunna revideras när ny kunskap tillkommer.
- Tillämpningen ska vara nationellt likvärdig, rättssäker och förenlig med den beslutade nationella planen.
- Resurser ska i största möjliga utsträckning användas till väl avvägda åtgärder och effektiv prövning.

3. Principer

Rätt åtgärd på rätt plats

Åtgärder bör prioriteras utifrån lokala förutsättningar, förväntad ekologisk effekt och samlad påverkan på elproduktion, reglerförmåga, elberedskapsförmåga, och andra samhällsnyttor. Standardlösningar bör undvikas när platsanpassning ger bättre resultat.

Kunskapsbaserade underlag

Bedömningar bör bygga på bästa tillgängliga kunskap, relevant modellering och lokal kvalitetssäkring. Ny kunskap ska kunna föras in löpande i processen.

Dokumenterad samsyn

Samverkan bör tydligt redovisa vad parterna är överens om, vilka frågor som återstår, vilka alternativ som analyserats och vilka konsekvenser alternativen har.

Helhetsperspektiv

Biologiska effekter ska bedömas tillsammans med påverkan på elproduktion, reglerförmåga, kulturmiljö, regional utveckling, översvämningshantering, beredskap och totalförsvar.

Proportionalitet och prioritering

Åtgärder bör prioriteras där de ger störst ekologisk nytta i relation till kostnader, produktionsförluster, tekniska risker och lokala förutsättningar.

Nationella ramar med lokalt genomförande

Den av regeringen beslutade nationella planen, riktvärdet 1,5 TWh och HARO-värdena ska ge ramarna. Inom dessa ramar bör åtgärdspaket utvecklas i samverkan för att få ut största möjliga ekologiska effekt. Utifrån riktvärden kan lokala justeringar tillämpas utifrån miljönytta och lokala förutsättningar.

4. Förslag till utvecklad modell

1. Nationell samordnings- och stödfunktion

Inrätta en nationell funktion som stödjer samverkan, främjar likvärdig tillämpning och samordnar expert-kunskap. Mandatet ska vara tydligt och förenligt med myndigheternas och domstolarnas självständiga roller.

2. Kvalitetssäkrade och levande underlag

Säkerställ att statusklassningar och miljökvalitetsnormer granskas vid processens start och kan uppdateras när samverkan eller nya analyser tillför relevant kunskap. Samverkan ska utgå från gällande miljökvalitetsnormer, men ny kunskap ska omhändertas och kunna ligga till grund för normens uppdatering, utan att processen fördröjs i onödan.

3. Tydligare genomslag för NAP:s politiskt beslutade avvägningar

Säkerställ att riktvärdet 1,5 TWh, HARO-värdena och behovet av bevarad reglerförmåga beaktas på ett transparent och konsekvent sätt i samverkan, normsättning och prövning.

4. Gemensam metod för redovisning av nyttor och konsekvenser

Ta fram en gemensam struktur för att beskriva ekologisk nytta, produktionspåverkan, effekt- och reglerförmåga, kostnader och övriga samhällsvärden. Metoden ska stödja beslut, inte ersätta rättsliga bedömningar.

5. Tydlig avslutning av samverkan

Varje process bör avslutas med en gemensam redovisning av samsyn, oenighet, analyserade alternativ och kvarstående kunskapsbehov.

6. Klargjord finansiering och ansvarsfördelning

Utgå från verksamhetsutövarnas ansvar och befintlig delfinansiering via Vattenkraftens miljöfond. Identifiera separat eventuella åtgärder för andra samhällsvärden som ligger utanför verksamhetsutövarens ansvar och pröva behovet av kompletterande finansiering först därefter.

7. Rättssäker hantering av Natura 2000

Säkerställ att bevarandemål grundas på naturvärden, relevant och aktuell kunskap, samt beaktar de faktiska förhållanden som rådde när områdena pekades ut. Utgångspunkten bör vara att vattenkraften och Natura 2000-skyddet kan samexistera.

8. Högnivåmöte

Inrätta en grupp bestående av höga företrädare för industrin, organisationer, myndigheter och politik som löpande bevakar och verkar för att få till stånd ett väl fungerande genomförande av den nationella planen.

5. Förväntade resultat

- Miljöåtgärder som uppfyller nationell lagstiftning och Sveriges EU-rättsliga åtaganden.
- Bättre och snabbare ekologiska resultat av de resurser som satsas på NAP.
- Begränsad påverkan på elproduktion och reglerförmåga i linje med politiska beslut.
- Bättre och mer jämförbara underlag inför prövning som synliggör samtliga samhällsvärden.
- Färre sena omtag och tydligare hantering av kvarstående konflikter.
- Ökad rättssäkerhet och förutsägbarhet för berörda aktörer.
- Stärkt förtroende mellan verksamhetsutövare, myndigheter, kommuner och intresseorganisationer.

6. Slutsats

En gemensam väg framåt bör bygga vidare på NAP, inte ersätta den. Genom tydligare nationell samordning, kvalitetssäkrade underlag, dokumenterad samsyn och en transparent helhetsbedömning kan miljöanpassningen bli både effektivare och mer förutsägbar. Det skapar bättre förutsättningar att genomföra åtgärder som stärker vattenmiljön och övriga samhällsvärden samtidigt som vattenkraftens centrala bidrag till ett robust och fossilfritt energisystem värnas.

November 2026

Gemensam överenskommelse

Detta dokument har tagits fram gemensamt av **Planeringsgruppen för Gullspångsrundan** och följande organisationer står bakom dokumentet:

Sportfiskarna
Sveriges sportfiske- och fiskevårdsförbund

Svensk VATTENKRAFT förening

fortum

GULLSPÅNGSÄLVENS VATTENVÅRDSFÖRBUND

Vattenkraftens Miljöfond

GULLSPÅNGSÄLVENS VATTENRÅD

KARLSKOGA ENERGI & MILJÖ